

Nr 11.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Genom en den 23 januari 1948 dagtecknad proposition, nr 40, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Häri genom förordnas, *dels* att 20 § lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar skall upphöra att gälla, *dels ock* att 5, 8, 14, 19, 21 och 25 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

5 §.

Kostnadsfri undersökning — — — och behandling.

I stad — — — — — medgiva befrielse.

På begäran — — — — — finnes villig.

Föreligger för — — — ifrågavarande verksamhet.

Har, enligt — — — nödiga föreskrifter.

Föreståndare för — — — — — nyss sagts.

Skall vid poliklinik, som avses i andra stycket, förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, skall kungörelse därom av hälsovårdsnämnden införas i allmänna tidningarna med tillkännagivande, att ansökning till befattningen skall ingivas *före klockan tolv* å tjugonde

(Föreslagen lydelse:)

5 §.

Skall vid poliklinik, som avses i andra stycket, förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, skall kungörelse därom av hälsovårdsnämnden införas i allmänna tidningarna med tillkännagivande, att ansökning till befattningen skall ingivas *senast* å tjugonde dagen efter

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1942: 359.

(Gällande lydelse:)

dagen efter den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna. I Stockholm och Göteborg utses sådan läkare av staden. I övriga städer skall ansökning ställas till medicinalstyrelsen men ingivas till hälsovårdsnämnden, som har att på förslag till befattningen uppsätta tre behöriga sökande med förord för en av dem. Medicinalstyrelsen utser därefter en av de sålunda föreslagna.

8 §.

Iakttagare läkare — — — könssjukdoms spridning.

Från vad sålunda är stadgat, skall dock undantag göras i det fall, att läkaren finner den sjukas hälsotillstånd eller andra förhållanden oundgängligen kräva, att sjukdomens beskaffenhet tillsvidare icke för honom yppas, eller för den händelse den sjuke är barn under femton år. *I sistnämnda fall har läkaren att i stället underrätta barnets målsman eller annan, som har barnet i sin vård, om sjukdomens art och smittfarlighet, så ock om vad som bör iakttagas till förekommande av smittans spridning.*

Formulär till — — — av medicinalstyrelsen.

14 §.

Har till — — — — — förete intyg.

Närmare föreskrifter — — — undersökning utfärdas.

(Föreslagen lydelse:)

den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna. I Stockholm, Göteborg och Malmö så ock i annan stad, beträffande vilken Konungen förordnat därom, utses sådan läkare av staden. I övriga städer skall ansökning ställas till medicinalstyrelsen men ingivas till hälsovårdsnämnden, som har att på förslag till befattningen uppsätta tre behöriga sökande med förord för en av dem. Medicinalstyrelsen utser därefter en av de sålunda föreslagna.

8 §.

Från vad sålunda är stadgat, skall dock undantag göras i det fall, att läkaren finner den sjukas hälsotillstånd eller andra förhållanden oundgängligen kräva, att sjukdomens beskaffenhet tillsvidare icke för honom yppas, eller för den händelse den sjuke är barn under femton år.

Har den sjuke ej fyllt sexton år, skall läkaren underrätta hans målsman eller annan, som har den sjuke i sin vård, om sjukdomens art och smittfarlighet, så ock om vad som bör iakttagas till förekommande av smittans spridning.

14 §.

Har genom intyg som ovan sägs såsom smittkälla anmäld person styrkt sig vara fri från smitta eller finner sundhetsinspektören eljest förnyad efterforskning av smittkälla lämpligen böra ske, skall sundhets-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

inspektören anmana den läkare som senast behandlat den sjuke att verkställa sådan efterforskning.

19 §.

Anmaning, varom i 14, 15 och 16 §§ sägs, skall meddelas skriftligt och innehålla erinran om den påföljd, som för underlåtenhet att ställa sig densamma till efter rättelse i 21 § anges.

Avser anmaningen — — — sin vård.

19 §.

Anmaning, varom i 14 § första stycket, 15 och 16 §§ sägs, skall meddelas skriftligt och innehålla erinran om den påföljd, som för underlåtenhet att ställa sig densamma till efter rättelse i 21 § anges.

21 §.

Underlåter någon att efterkomma av sundhetsinspektör meddelad anmaning, som i 14, 15 eller 16 § omförmäles, varde ärendet av sundhetsinspektören hänskjutet till hälsovårdsmyndigheten, som äger att förordna om läkarundersökning eller om könssjuk persons intagande å allmänt sjukhus.

Anses hälsovårdsmyndighetens — — — ordning beslutat.

21 §.

Underlåter någon att efterkomma av sundhetsinspektör meddelad anmaning, som i 14 § första stycket, 15 eller 16 § omförmäles, varde ärendet av sundhetsinspektören hänskjutet till hälsovårdsmyndigheten, som äger att förordna om läkarundersökning eller om könssjuk persons intagande å allmänt sjukhus.

25 §.

Vad hos hälsovårdsmyndighet eller sundhetsinspektör, militärläkare eller läkare vid straff- eller tvångsarbetsanstalt eller häkte eller å allmänt sjukhus eller poliklinik förekommit i ärende, som avses i denna lag, må ej av någon, som på grund av sin tjänstebefattning eller sitt uppdrag erhållit kunskap därom, yppas för obehöriga. Protokoll och handlingar i sådant ärende skola så förvaras, att de icke kunna av obehöriga åtkommas. I fall, då någon blivt ställd under åtal för brott, varom i 14 kap. 21 § strafflagen förmäles, äga domstolen och åklagaren

25 §.

Vad hos hälsovårdsmyndighet eller sundhetsinspektör, militärläkare eller läkare vid straff- eller tvångsarbetsanstalt eller häkte eller å allmänt sjukhus eller poliklinik förekommit i ärende, som avses i denna lag, må ej av någon, som på grund av sin tjänstebefattning eller sitt uppdrag erhållit kunskap därom, yppas för obehöriga. Protokoll och handlingar i sådant ärende skola så förvaras, att de icke kunna av obehöriga åtkommas. I fall, då någon vid förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken befunnits skäligen misstänkt för brott som

(Gällande lydelse:)

att, på begäran, undfå besked, huru den föranstaltade läkarundersökningen utfallit.

Är på grund av anmälan, som enligt denna lag till sundhetsinspektören inkommit, skälig anledning antaga att gärning, varom i 18 kap. 11 § strafflagen sägs, blivit övad, åligger det sundhetsinspektören att, utan hinder av vad i första stycket är sagt, om förhållandet göra anmälan till vederbörande åklagare.

(Föreslagen lydelse:)

omförmäles i 14 kap. 21 § strafflagen, äger åklagaren att, på begäran, undfå besked, huru den föranstaltade läkarundersökningen utfallit. Har åtal väckts, må besked som nu sagts efter därom gjord framställning lämnas jämväl till domstolen.

Är på grund av anmälan, som enligt denna lag inkommit till sundhetsinspektören, anledning antaga, att gärning som omförmäles i 14 kap. 21 § strafflagen förövat, äger sundhetsinspektören, då särskilda skäl äro därtill, anmäla förhållandet till vederbörande åklagare. Finnes skälig anledning antaga, att gärning varom i 18 kap. 11 § strafflagen sägs blivit övad, åligger det sundhetsinspektören att göra anmälan därom till åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet hänvisa till propositionen.

År 1918 genomfördes i vårt land en lagstiftning med syfte att bekämpa könssjukdomarna dels genom sjukvårdande åtgärder och dels genom sanitära eller straffrättsliga tvångsåtgärder mot personer, som överföra könssjukdom å annan eller utsätta annan för fara att bli smittad därav. Bestämmelser om åtgärder av sanitär natur återfinnas i lagen den 20 juni 1918 (nr 460; ändr. nr 266/1922, 359/1942, 794/1943, 419/1944 och 874/1946) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar — könssjuklagen — medan de straffrättsliga reglerna i huvudsak äro upptagna i 14 kap. 21 § strafflagen.

Enligt könssjuklagen är varje könssjuk skyldig att vända sig till läkare och att rätta sig efter föreskrift, som läkaren meddelar om sjukdomens behandling eller till förekommande av smittans spridning. Läkaren skall söka utröna vem som smittat den sjuke (smittkällan) och är skyldig

att till vissa tjänsteläkare, kallade sundhetsinspektörer, anmäla den som blivit angiven såsom smittkälla; mot denne kunna sedan olika sanitära åtgärder vidtagas. Den sjukas namn skall däremot icke anmälas för sundhetsinspektören annat än om han vansköter sin sjukdom och ej följer läkarens föreskrifter. En genomgående grundsats i lagen är nämligen att könssjuk, som vänder sig till läkare, icke därigenom skall behöva riskera att få sitt namn utlämnat. I enlighet härmed äro — oaktat överförande av könssjukdom är belagt med straff (14 kap. 21 § strafflagen) — sundhetsinspektören och andra, som taga befattning med könssjuka, av tystnadsplikt förhindrade att meddela polismyndigheten, om de under sin tjänsteutövning få kännedom om sådant brott.

Enligt 14 kap. 21 § strafflagen inträder ansvar, där någon, som lider av könssjukdom i smittsamt skede, med vetskap eller misstanke därom genom könsumgänge eller under övande av otukt, som ej är att hänföra till könsumgänge, utsätter annan för fara att bli smittad. Om någon på annat sätt, uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet, utsätter annan för fara att bli smittad, ådrager han sig också ansvar enligt paragrafen. Förhöjt straff må ådömas om sjukdomen blivit överförd. Brott mot 14 kap. 21 § strafflagen hör under allmänt åtal med undantag för det fall, att det förövats mot make, då gärningen får åtalas endast efter angivelse.

I syfte att på lagstiftningens område effektivisera kampen mot könssjukdomarna har medicinalstyrelsen i skrivelse den 28 december 1946 till Kungl. Maj:t hemställt om vissa ändringar i könssjuklagen ävensom i lösdrivarlagen och barnavårdslagen. Förslaget avser främst att åstadkomma ökade möjligheter dels att utröna smittkälla, dels att beivra brott mot 14 kap. 21 § strafflagen och dels att bringa för lösdriveri anhållna och minderåriga, som lida av könssjukdom, till läkarundersökning. I förstnämnda hänseende förordas en bestämmelse att sundhetsinspektör, som finner att en såsom smittkälla anmäld person styrkt sig vara fri från smitta, skall anmana vederbörande läkare att efterforska annan smittkälla. För att sundhetsinspektören själv skall kunna göra efterforskningar föreslås att han utan hinder av lagens sekretessbestämmelser skall kunna få uppgift om den sjukas namn och adress. Jämväl i övrigt innebär förslaget en uppmjukning av reglerna om tystnadsplikt. Sålunda förordas, att läkare skall vara skyldig att anmäla könssjuk för sundhetsinspektören icke blott då den sjuke tredskas utan även då han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet utsätter annan för fara att bli smittad. Sundhetsinspektören föreslås i sin tur bli pliktig att göra anmälan till vederbörande åklagare vid misstanke om brott mot 14 kap. 21 § strafflagen.

Över medicinalstyrelsens framställning ha ett flertal myndigheter samt svenska läkaresällskapet yttrat sig. Förslaget har tillstyrkts av de flesta remissinstanserna. I några yttranden har emellertid förordats ytterligare skärpning av lagens bestämmelser om sanitära tvångsåtgärder, och vissa

erinringar ha också framställts mot den föreslagna uppmjukningen av sekretessreglerna.

Inom inrikesdepartementet har på grundval av medicinalstyrelsens framställning utarbetats förslag till ändring i könssjuklagen. Med hänsyn till vad som framkommit vid remissbehandlingen ha vissa jämkningar ansetts böra ske i medicinalstyrelsens förslag. I departementsförslaget ha sålunda icke upptagits några bestämmelser om ökad skyldighet för läkare att till sundhetsinspektör uppgiva den sjukes namn. Någon ovillkorlig skyldighet för sundhetsinspektör att göra åtalsanmälan vid misstanke om brott mot 14 kap. 21 § strafflagen har ej heller syntts påkallad. Däremot har det ansetts vara på sin plats att sundhetsinspektören får befogenhet att i förekommande fall göra sådan anmälan. Departementsförslaget innefattar jämväl några mindre jämkningar i könssjuklagen, vilka icke äga direkt samband med medicinalstyrelsens förevarande framställning. Skäl ha icke ansetts föreligga att i detta sammanhang ändra lösdrivarlagen eller barnavårdslagen.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet. Trots att från samhällets sida åtgärder av skilda slag vidtagits i syfte att bekämpa de smittsamma könssjukdomarna, ha dessa alltjämt en stor utbredning i vårt land. Ur samhällets synpunkt är det av största vikt att könssjukdomarna med alla medel bekämpas. Efterforskning av smittkälla utgör en betydelsefull detalj i kampen mot könssjukdomarna. Av detta skäl finnas i könssjuklagen bestämmelser om att läkare, som iakttagit fall av könssjukdom, är pliktig att av den sjuke söka utröna från vem smittan blivit överförd och sedan anmäla fallet till sundhetsinspektören. Enligt 14 § i lagen skall sundhetsinspektören tillställa den som anmälts som smittkälla anmaning att låta undersöka sig av läkare och, om sundhetsinspektören icke själv verkställer undersökningen, hos denne förete intyg om undersökningen. I propositionen föreslås i syfte att vidga möjligheterna att uppspåra smittkällor ett tillägg till 14 § i lagen av innehåll att om en som smittkälla anmäld person genom intyg styrkt sig vara fri från smitta eller om sundhetsinspektören eljest finner förnyad efterforskning av smittkälla böra ske, skall sundhetsinspektören anmana den läkare som senast behandlat den sjuke att verkställa sådan efterforskning. Utskottet finner en dylik effektivisering av efterforskningen av smittkällor synnerligen önskvärd. För den sjuke bli olägenheterna av den förnyade efterforskningen av relativt begränsad omfattning med hänsyn till att efterforskningen föreslås skola verkställas av den läkare, som senast behandlat den sjuke.

En annan viktig detalj i kampen mot könssjukdomarna är beivrandet av brott mot 14 kap. 21 § strafflagen. Möjligheterna för polis- och åklagarmyndigheter att beivra sådana brott begränsas dock i betydande utsträck-

ning av könssjuklagens sekretessbestämmelser och den tystnadsplikt, som det åligger läkare att iakttaga. Dessa sekretessbestämmelser äro emellertid av stor betydelse ur den synpunkten, att den sjuke icke får avskräckas från att söka läkarvård eller lämna riktiga uppgifter om smittkälla. Varje uppmjukning av sekretessbestämmelserna måste därför ske med största försiktighet.

I propositionen föreslås, att sundhetsinspektör, som på grund av anmälan enligt könssjuklagen får anledning antaga att brott mot 14 kap. 21 § strafflagen föreligger, skall äga att när särskilda skäl därtill äro anmäla förhållandet till vederbörande åklagare. Någon dylik rätt att göra anmälan till åklagare beträffande brott mot 14 kap. 21 § strafflagen har sundhetsinspektören icke för närvarande. Den föreslagna uppmjukningen av sundhetsinspektörens tystnadsplikt kan enligt utskottets mening godtagas med hänsyn till samhällets intresse av att brott mot 14 kap. 21 § strafflagen beivras. En anmälan från sundhetsinspektören till åklagaren torde i regel endast kunna komma att avse sådana könssjuka, som själva ha skuld till att deras namn kommit till sundhetsinspektörens kännedom. Det blir bland annat fråga om sjuka, som ej följt läkarens föreskrifter eller som anmäls i egenkap av smittkällor. En könssjuk, som följer givna föreskrifter, kommer fortfarande icke att löpa någon risk att hans namn meddelas sundhetsinspektören. Betänkligare är måhända, att en anmälan från sundhetsinspektören till åklagaren beträffande en könssjuk, som misskött sig, kan komma att medföra obehag i form av vittnesförhör och dylikt för den person, som blivit smittad. Här kan i viss mån den förfördelades intresse komma i konflikt med det allmänna intresset att de smittfarliga, asociala personer det här är fråga om tillrättaföras. Sundhetsinspektörerna kunna emellertid antagas komma att begagna sin befogenhet att göra anmälan till åklagare med försiktighet. Risken för att den smittade blir utsatt för ytterligare lidanden genom att sundhetsinspektören anmäler smittospridaren till åklagaren kan därjämte avsevärt minskas, om de myndigheter, som handlägga ärenden av ifrågavarande slag, iakttaga diskretion och begagna sig av de möjligheter, som finnas, för att hindra att förhållanden av personlig art bli kända. Utskottet vill i likhet med departementschefen understryka vikten av att så sker.

Utskottet, som ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda lagförslaget, får hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 4 mars 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Wistrand, Löfvander, Sten, Björkman, Nils Elowsson och Söderkvist;

från andra kammaren: herrar Olovson i Västerås, Hellbacken, Ryberg, Holm, fru Johansson i Norrköping, herrar Larsson i Östersund*, Jacobsson i Igelsbo* och fru Boman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.